

ու կանչուրոտան , չար ու կրօնամոլ . եւ ա-
տոնց մէջ՝ երկտասարդ հոգիները , դեռ տը-
կար , աղնի ու գեղեցիկ , որոնք կը սիրեն ,
կը հաւածուին ու կը ճուռնին : Հեղինակը
ոչինչ աւելցուցած է , ոչինչ պակսեցուցած
եւ ոչինչ մոռցած : Իր պատկերը կը ներկայա-
ցընէ Գիւլը , ամբողջ , անկեղծ , կենդանի .
գիւլին հոտը կ'առնես հոն , քակորի ու
վարդի խառնուրդ : Հեղինակին անձնականու-
թիւնը կը յայտնուի այն խանդաղատան-
քովը զոր կը ցուցընէ ճգմուածներուն , սի-
րողներուն համար : Բայց նոյն իսկ այդ զո-
ները , այդ սիրուն ու բարի հոգիները զոր
մեր համակրանքին ու գթութեանը կ'ընծայէ ,
ո եւ է գեղեցկացում չեն կրած իր ձեռքն ,
ու կ'երեւանայ այնպէս ինչպէս են իրականին
մէջ , կողիտ , միամիտ , անմարակ եւ սըր-
տալարժ , հրապուրիչ՝ իրենց նախնական
տարփանքովը , միանգամայն քնքուշ ու
բիրտ , այնքան հզոր որքան պարզ : Սօս եւ
Վարդիթերին սիրոյ սոսարանները , ու մանա-
ւանդ Յեցեղուն Հնձանաբաղին պատկերը , ուր
Սօնան ու Սամփոնը առաջին համբոյրը կը
փոխանակեն իրենց ամէլիտ զողողոյումին մէջ
խելայիդ , գիւղական հոգեբանութեան ըզ-
մայլելի էջեր են :

Ուրիշ նշան մը , որով Պոռչեանցի անձնա-
կանութիւնը կը չեչուտի իր գործին մէջ , իր
հեգնութիւնն է , իր humour , Ատի իր սե-
փական տարրն է , որ Արովեանն որոշապէս
կ'անջատէ զինքը , իր բուն յատկանիշը կը
կազմէ : Արովեան իր ատելութիւնները կը
թարգմանէ կատաղութեան ու անէժքի բառե-
րով . Պոռչեանց իր ասած բարքերն ու տի-
պարները կը խարազանէ հանդարտ ու չարա-
ճըճի , քիչ մը թանձր , բայց համեղ հեգնու-
թեամբ մը Յեցեղուն վանցի գրագիրը , լեզու-
անի , ճարպիկ ու սողոսկուն , անմոռանալի
տիպար մըն է , շատ աղէկ գծուած . նմանա-
պէս Յեցեղուն վաշխառուն , Բայասան աղան ,
բանաւոր ու գիւհանագէտ , անարդ ու միանգա-
մայն հզոր ու շահեկան . այսպէս նաեւ՝ Հացի
խնդիրն Սթօն , նախ գինեպան , յետոյ
տէրտէր , յետոյ մոլլա , միշտ մեքենայոյդ ,
միշտ չահամոլ ու գերասան :

Այդ հեգնութիւնն է որ, ամէն բանէ աւելի,
Պոռչեանցի գործին բարոյական նշանակու-
թիւնը կը բնորոշէ : Այն հազարաւոր հայ
գիւղացիները որոնք Պոռչեանցի վէպերը լա-
փած են , անոր մէջ պարզ ու արի դառն տե-

սած են զէպ ի աղնուացում առաջնորդող ,
Սաթօններն ու Բալասանները մեղեքնաբար
ասած ըլլալու են Պոռչեանցը . եւ ատի մեծն
գոյն պատուին է զոր գրող մը կրնայ վայելել
իր կեանքին մէջ , Բայց այսօր , բոլոր Վար-
դիթերներն ու բոլոր Սամփոնները—ամէն ինչ
որ Գիւլին մէջ կայ գեղեցկութիւն եւ թար-
մութիւն—իրենց լեռներուն է՛ն աղւործադիկ-
ները բերելու են իրենց ալեւոր բարի Նգորը ,
եւ իրենց սիրուն աշուրներուն երախտագէտ
ժպիտը , ամենէն անգինը երկրի ծաղիկներուն :

ԱՐՇԱԿ ԶՊԱՆՆԵԱՆ

ՆՈՐ ԸՈԳԻՆԵՐ

«... Մտածումիս մեջէն կը սիրեմ
զԱնիկա . ու մտածումիս մէջ գե-
ղեցկութիւնն ասորինալ իրականա-
ցութեամբ կը հասնի Ան...»

«Ինձական լոյսերու մէջ երեւա-
կայութիւնն օճեց քեզ , ու հասակը
ազնորացաւ նազելի ուռիներու պէս ,
ու սեւ աչքերը կախարդութեան աղ-
բիւրներ դարձան , ու միբռնեցայ
մաղբերուց երանութեան աղջմուզ-
քին մէջ...»

«Յունէ՛լ՝ այդ սեւ ու կակուղ բու-
րութեանը իմ ճակտիս վրայ ու գի-
նովցո՛ւր եւ ու խեղդէ՛լ՝ զիս անոնց-
մով : »

Հին տարիին հրաժեշտ կուտամ այս հին է-
ջերը , յիշատակները թղթատելով , ու
նստած պատուհանիս առջեւ , աչքերս ու հո-
գիս ողողուած մութով , կէս գիշերին մտիկ
կ'ընեմ զանգակներուն ձայները , պղնձէ եղե-
րեղութիւնները հետաւոր զանգակներուն ,
մըրաւորքի երկայն ձայները որ նոր տարիի
մը , ցաւով յաւիտեականատութիւնը չափող
տարիի մը մերձեցումը , խորհրդաւոր ու բա-
պառնական մուտքը կ'իմացնեն :

Տի'նկ , տէ'նկ , տօ'նկ .

Տի'նկ , տէ'նկ , տօ'նկ . . .

Արտի սեղմումով մը , գլուխս պատուհանիս սեւ ապակիին փակցուցած՝ աչքերս կը դոցեմ ընկղմելու համար , հետանալու համար դառն հեշտանքին մէջ բոլոր հին բաներուն , սրտի ու մտքի բոլոր քաղցրութիւններուն որ անցեալը տարաւ , որոնց խուլ ու անյոյս լացը կը դառնէր զանգակներուն հեռաւոր ու միօրինակ ու որբական դողանջներին մէջ .

Տի'նկ , տէ'նկ , տօ'նկ . . .

Ու այս երեք վանկերը կ'երկարածուէին , կը բազմապատկուէին էնութեանս մէջ , ու նոր տարին մօտեցող յուսահատութեան մը պէս կը լեցնէ զիս սարսափով : Այլ տասերկու ամիսներուն մէջ որ պիտի գան՝ դժնէ կորուստներ պիտի բզբեմ , պիտի կիսատեն իմ զգայնութիւնս : Աղետալի փլուզումներու նախազգացումով մը , կը սգաւորուէի , որբերու պէս , հողիս ամենէն աղւոր խանդաղատները : Ու միտքս կուգայ ցաւազին ու հաղուազեալ եակը , միակ բարեկեան , որուն հետ կաղանդեցինք միմեկուր տարի , ընկղմած՝ երազանքին մէջ մայրական ապսէյթին : Ո՛հ՝ զճ բարեկամս . երեք ամիս առաջ կ'աղանդը յուսալով , ու կաղանդը չհասած , ձգեց գնաց , կամ մահաւանդ տարեկցաւ , ֆիզիքեալէս յոգնաբեկ ու սպառած՝ մտքի այն վիթխարի յուզումէն զոր ունեցաւ մինչեւ կենանքին վերջը , տենդէ մը որ առանց դադարի չարչրկեց իր ուղեղը , որ պաշտելի բաներ ըսկ տուաւ իրեն , ու իրեն զրել տուաւ քանի մը խորունկ էջեր որոնք իմ է'ն թանկագին յիշատակներս կը կազմեն , Գասարչ'ր տարեկան , եւ՝ արդէն յոգնափ , ջախջախուած , լլնցած էր խեղճը :

..

Պրոսէլի մէջ հանդիպած էի իրեն , Շուտով իրար հասկցած էինք , ու գորովաբնի իղբայրութիւն մը միադուցած էր մեր հոգիները՝ հաւասարապէս լեցուած ցաւով ու տարփանքի հիւանդագին պէտքով մը : Կարճ ժամանակուան մը համար կարծեց , յոյսով դողդաղելով , թէ երջնակութիւնս մը կը մօտենար իրեն , Օ'հրմա , կակիծով կը յիշեմ իր միմիտ ու պաշտելի խոստովանութիւնները , իր մոլեգին ու մահական խանդավառութիւնը : Անպուհի մը կը սիրէր զինքը : Իրար կը սիրէին մահուկներու պէս , խնդրեալու պէս : Իրենց սէրը գեղեցիկութիւն մը եղաւ , ու ճանչցան ամենէն նուրբ ,

ամենէն խորունկ , ամենէն հաղուազեալ քաղցրութիւնները , գերագոյն գինովութիւնները , որուն միայն կարող են սիրով աստուածացած արուեստագէտ խառնուածքները :

Ու՝ արը շրէն նոթագրեց վրդովմունքի ու երանութեան այդ շրջանը : Այդ էջերուն ընթերցումը զիս կը տանի արտում յաւիտենականութիւններու մէջ , ու հեռունեղէն կուգայ ինծի իր ձայնը , հանդարտ ու դալկահար իր ձայնը .

«Անմ յիշեր ե'րբ , քանի՞ տարի , քանի՞ դարեր առաջ սկսայ սիրել քեզ : Միայն գիտեմ որ գաղլ ու անուշահոտութեամբ կապոյտ իւրիկուն մըն էր , ամառուան թոյլ իրիկուն մը , եզական իրիկուն մը , ուր քեզի մօտենալուս հետաքրքիր գգուանք մը զգացի , ցնծութեան աւանակնալ որդողում մը հոգիս մէջ , իմ քովը անցած ատենը , —ու բարեք մըն էր այդ անցքը , ո'վ չնորհալի ու աղւոր զաւակս — քու մարմնոյդ զգեստներէն , զվրդ ճեմակ ու համբուրելի բացուածքէն , ձեռքերէդ , նայուածքէդ , գինովութիւն մը ըզխեցաւ օդին մէջ , ու վայրկեան մը մարմնոյս երջանիկ ու մութ յափշտակութեանը վրայ դաջացի սարսափով հպուլ մը քո կուսական փափուկ հասակիդ : Յանկեալ ինծի դարձեր էիր , —ու զոք սրտիս խորը թանկագին դադտիքի մը պէս կը պահեմ այն նայուածքդ , յամառ , սիրական ու վրդովիլ այն նայուածքդ ուր ինքզինքդ մատնեցիր վայրկեան մը : Պիմ հեգնողի հոգիս մէջ երջանիկ վերադարձն էր միամտութեան եւ մահուկութեան : Ու այն գիշերը՝ հսկումի ու տենդի գիշեր մը , այցելեցիր ինծի , ինչպեղ խառնադադանքով մը չըջապատած էի քեզ՝ կոծնական սիրով կը համբուրէի քու երազով ու խանդով բաբախող միտք , որ կը խօսէր ինծի վարդ սարսուռներով ու լոյս բառերով . ու խանդավառ աչքերս , ու չրթունքներս , ու ձեռքերս մտիկ կ'ընէին քեզի յափշտակուած , Հետեւից օրը քու վրադ մոտաձած ատենս ամբողջ մարմինս կը սարսառ գուրգուրանքով , ու միայն մէջ կուլար քո աղւորութեանդ կարօտը : Ամբողջ օրը՝ աչքերուս առջեւ , իմ մէջս ապրեցար , մոտաճառ եղար : Մատողալ ու հոյակապ լանջքդ , սո՜գոյն ճակողք անսասման անուշութիւնը , համբուրող նայուածքը թաւել աչքերուդ , ճեմակ ու դաղլ թեւերդ որ զիս չըջապատած էին միամիտ ու ինքնաբերական համբուրով մը , այս ամենը զիս լեցուցին , եւ թերեւս բարեկամներս զիս գե-

դեցեցի գտան այն օրը՝ առանց բնաւ գուշակելու սիրոյ այն դիւթական էակը որ իմ մէջն եկած էր բնակելի . . .»

Ու բան մը որ շատ չհասկացողները էր ու զարմացողներ էր զիս, բարեկամիս կանացի հոգին էր. իր բոլոր նութեանն, ազադակներուն, գանգատներուն ու յուսահատութեանը մէջ կնոջ չեղտ մը կայ, կանացի մեղկութիւնն էր, կանացի քմահաճոյքներ կնոջ ճաշակներն էին իրենները, ու կնոջ փափկութիւններն Միակ աշխարհի բանը՝ սիրունիքն էր ունենալն էր, ուրուն սակայն ամենէն աւելի սիրած է երկայն մազերը, ու մոլեգին խանդավառութեամբ մըն է որ կը խօսի անոր շրջագոյնտի վրայ, Ու չեմ կրնար չօրինակել հոս իր յատկանշական կնոյն մէջ նոյնը .

«Բնան տարեկան եղած առեւնս ծեր էի, ու տարիէ մը ի վեր, լեզու տառաջիկանս տեսնելէն ի վեր, սկսայ ծանկութիւնս գտնել, Տըղու մը սիրովը, տղու մը անհուն միամտութիւնովը կը սիրեմ լեզու . տղու տենչանքներուն, ու տղու հեշտանքներ : Կ'ուզեմ որ ինծի բարկանս, զիս յանդիմանն, զիս լաւեցնեն ու զիս միտքեան խաբող բառերով ու ինծի պզտիկ անուշ բաներ բան, ու իմ վրաս խնդաւ . պաշտելի պիտի ըլլայ թու խնդացող աղուրութեանդ մէջ . ու կ'ուզեմ որ զիս ծաղրես գործովքի պիտի ըլլայ մօր մը սիրող ծաղրին :

«Գովը կը նստիմ, ու լեզու չեմ նայիր, որ պէտքի վրաս մտածես : Աչքերս կը փոքրեմ լեզու, ու հեշտակներդ կը սարսափեմ թու անուշ շրջագոյնտիդ հպումն, շնորհի, փափկութեան ու թուրամի ծաղրերն թու շրջագոյնտիդ մոլե ծանկութեանն : Ձեմ գիտեմ ե՞ս թէ աչքերս մանաւանդ կը սիրեն լեզու : Բայց գիտեմ որ իմ այս աչքերս որոնք երբեք լեզու չեն կորսնցներ, իմ այս միտքս ու խանդավառ աչքերս կենակերն մէջ միայն լեզու կը տեսնեն, թու մազերուդ հպարտ գեղեցիկութեանը մէջ կորուսած : Առանց այս աչքերուս չպիտի սիրէի լեզու . ամէն օր անոնք լեզու աւելի գեղեցիկ կ'ընեն, ամէն օր աւելի կը ծանրանան անոնք թու հեշտանքիդ մեղմադ ծաղրիս նովը : Այնպիսի որ սկսած եմ ա'լ վախճալ ու կորուստի նախազգացումներ կը լինեն զիս : Աչքերուս մէջէն տուր ինծի ծառայանքն ու Հեշտութիւնը . անոնք սիրեցին լեզու, աղուր :

ու հազուադէպ ցաւի մը պէս . . . : Գեղի սկսայ մտածել այն գիշերէն ի վեր ուր ամբողջ սեւ հազած էիր : Անմոռանալի, խտեղական, ճակատագրական գիշեր մը եղաւ անիկա : Սեփ սեւ ու երկայն շրջագոյնտ մըն էր հազածը, ու մարմնիդ, սեւին մէջ բանտաւ, ճերմակ ու գաղջ, լոյս մարմնիդ, կերպասին տակ նուրբ ու լեցուն գծերով սլացիկ, շարժումի հեշտակ կակուղութիւններ ու ատոյց ներդաշնակութիւններ ունէր : Աղջիկի գոգոտ ու հպարտ կուրծքը կանխաւառ ու բնորոշ վեհութիւն մը առած էր Ու անպաճոյճ ու նուրբ սեւին վրայ, տրտում զերթուածի պէս նուրբ հասակիդ վրայ, գլուխդ կը կենար խորիս՝ աշտարակի մը պէս . ու Թագին դէմքիդ մէջ աչքերդ մոլեմ ու խուրունջ լոյսով մը ծանրացան վրաս : Այն գիշեր, լինի ի վեր իմ էութեանս մէջ կը մնաս թու սեւ շրջագոյնտիդ : Շրջագոյնտիդ մնացած է հոս, սեւեակիս ամենէն քաղաքական մէկ անկիւնը, ու շատ անգամ գլուխս անոր մէջ կը թաղեմ ծծելու համար անոր ծաղրերուն խորը մարմնոյց անուշահոտ յիշատակը :»

Բայց իրենց երջանկութիւնը կարճատեւ եղաւ : Արդէն երբեք ամբողջովին չէր հաւատացած անոր : Առանց զգարելու իրար սիրելի, սկսած էին իրար առեւ, իրար սկսած էին զարչելի, հրէշային գտնել : Ու դէմ դիմաց ըսկան իրարու բացատրել, լալով, ու պաշտել տեղով, թէ ինչպէս կ'առեին իրար, եւ թէ ինչպէս անկարելի էր ըլլալ առանց իրարու : Դեւ լալով իրարմէ բաժնուցան, անկարող դիմադրելու չէր շունչի մը որ կը թռնաւառ լէր իրենց ստը, եւ զոր չէին կրնար հասկընալ :

Ուղեցի հեռացնել զինքը այդ տեղերէն, մարմնիդ ու անդամութեան թեւադրական ու սգաւոր այդ տեղերէն : Բայց վրէժ փաթթութեւնով աղաչեց որ ձգեմ զինքը հոն, իր անցեալին մէջ, իր ցաւին մօտ : Օ՛, չէ՛, չէ՛ր ուղիւր որ իր ցաւը առնէին ձեռքէն, ու անոր մէջ մտաւ, բանտարկուեցաւ անոր մէջ խնդի ուրախութեամբ մը, մինչեւ որ ամէն բան մոռցաւ, մինչեւ անգամ ինքզինքը, մինչեւ որ ծաւ մը եղաւ, ուրիշի մը, անծանօթի մը կորուսած, մոլորած ցաւը :

Եւ սակայն անակնկալ մը չեղաւ ինծի այս կսկծալի վախճանը : Իր սերէն տարի մը առաջ արդէն սկսած էր խոտկել զիս հոգիի տա-

որորինակ անհանգստութիւններով : Երբեք մտքէն չ'ելլէր կաղանդի ատուտ մը . ու սրտիս մէջ դեռ կուլան իր խօսքերը :

—Ամբողջ կեանքս փախուստ մը եղած է : Վախ մը , անբացայտելի ու անողորմ վախ մը սպառնալիքի մը պէն ծանրացած է միշտ դիւտու վրայ , ու հեւալով , յուզումէ հեւալով կը փախչի՛մ , կը փախչի՛մ , կը փախչի՛մ խնդի մը պէս : Անըմբռնելի բան մըն է սակիս , ու չեմ կրցած ազատագրուիլ անկէ , որովհետեւ վախնալէս կը վախնամ : Երբեք խաղաղութեան ամբողջական օր մը չեմ ունեցած , Մոսպետմի հազուադէպ երջանիկ ժամերուս մէջ յանկարծ ինքզինքիս եկած ու յանցանքի մը պէն կանգ առած եմ իմ գլխովցնող յափշտակութիւններուս մէջ : Յոյս մը երբեք զիս տարամբօքնէ չէ լեցուցած , Ամենէն աղւոր երազներուն անցքը զգացած կ'մ հոգիի՞մ մէջ , վաղամեռ իշխանուհիներուն պէս : Եւ սակայն կը յուսամ միշտ , սնուցանելու համար վախս , իմ հսկայ վախս :

«Ասան մը աչապէս չէի . այս տաքնապի շրջանը չեմ գիտեր երբ սկսաւ . բայց անիկա հիմա տիրած է ամբողջ էութեանս . ու կը վախնամ՝ մ , կը վախնամ՝ , կը վախնամ մ ինքզինքէս : Անգորր ու զով ու եղբայրական մեւնութիւններու ծաբաւը ունիմ . ինծի աչապէս կուգայ որ եթէ ամբողջ առեմ մը ապրելու եւ դանապիս փոխէի , ու այս տեղերը մոռնայի , սա գորշ երկինքը , անձրեւի այս անհուն էջքը , պարտէզիս սա ծառը , այս մարդերը , սա դիմացի տունները , զիս սիրողները , զիս աւտողները , ինծի խոժոռ նայողները . —պիտի փոխուէի ես ալ : Ասոնք ամենքը կ'ուզէի մոռնալ , ու ա'լ չ'ընէի բնաւ զանոնք , ու այս ամենուն մէջէն , այս ամենուն վրայէն ես առնէի ինչ որ ուրուած եմ անոնց իմ ձեռքներէս , ու նոր կեանք մը սկսիլ թրամ ու վճիտ զգացումներու , եւ ինքզինքս մոռնալ քաղերաք ու կազդուրիչ ապաքինումի մը թրամութեանը մէջ : Բայց այդ ճիգէն անկատող եմ , չատ խորունկ կեպտով մտած եմ զիս շրջապատող իրերուն մէջ : Ու յետոյ—վայրկեան մը մտածելէ ետքը—չեմ ալ ուզեր , Հիմա սկսած եմ քաղցրութիւնները գտնել վախիս մէջ իսկ . սկսած եմ ամէն բանի աւելի վախիս սիրել , ու գուրգուրալ ցաւիս վրայ , ու զայն ընդլայնել , ու օրուել անով , այնպէս որ , երբեմն , չպիտի փոխէի զայն ո եւ է երջանութեան հետ : Եւ սակայն չառ օրեր , ինչ-

պէս այօր , անիկա կ'ընկնէ զիս , ու այնպէս կ'ընկնէ որ պոռպու կը ստիպուիմ , վաւ զելու ճէկուն փարելու , աղաչելով որ օգնէ ինծի , անուշ ու լացնող ու եղբայրական բաներ լսէ ինծի որ չխնդրանամ : Տօնական օրերուն մանաւանդ՝ երբ հետեցի մարդկութիւն մը այնպիսի տափակօրէն կ'երջանկանայ , ամենէն աւելի կը զգամ որբութիւնը , միմա կութիւնը իմ դատապարտուած հոգիիս , ու կը դողդղամ յուսահատ բմբոսացումովը իմ զգայնութեանս զոհուած իրաւունքներուն :

«Եւ յուսահատութիւն կուգայ կոր վրաս . ու ժապատ ու հեւացող կեանք մըն է իմինս հիմա : Ծաւալին ու լաղութեամբ մը ներքին կեանքիս վրայ , աստիճանական սպառնում կը գիտնի : Տարօրինակ պատկերներ , յուզումներ իրարու կը յայրորդեն , արհամարանքի ապարտութեան հանդարտութիւններէն կ'անցնիմ ընկճող տկարութիւններու , ու վատ լիճանքներու , Անէացումի ու վախճանի իմբոստաբիական ու խաղաղ տրտմութենէն՝ յուսահատ ընգլվումներու ու կակածալի տենչանքներու : Եւ աղւոր երազներ գեղեցիկ երանութիւններու՝ ծիածաններու պէն ցօցող թրթրումով մը կը փթթին , կ'ուճանան , կը ծաւալին , ու լուսաւոր ճարտարապետութիւններ նուազի , բուրմի ու սիրոյ՝ տիրակալութենէն կը թարթանան հոգիիս մէջ , ու պոռնք ամբողջ էութեանս խորք ցաւալին . ու իրկայ լացի մը մէջ կ'երկաբաճգուին :

«Պաշիկ , պաշիկ բաները կը խոշորան ու հիզդիս մէջ . խոժոռ նայուածք մը զոր տըխմար մը նեւեց ինծի՝ լլկող յաճախանքը կ'ըլլայ : Եւ նոյն իսկ անամիտ էակի մը համակրութեան կարօտը զիս կը մանցնէ ու խոցի խայթի մը պէս կը հալածէ զիս : Ամէն բան որ կ'անցնի հոգիիս մօտէն , խղճի խայթի մը կը դառնայ որ չի լռեր իմնչեւ ուրոր մը անոր տեղը չգայ բռնել : Անելի կարողութիւններ ունիմ ինքզինքս ամբարանելով , ու ատոր համարբողջելով ինքզինքիս դէմ , տրտնջալով ինքնաշարժար ցաւերուս դէմ , հոգիիս խորը՝ հոգիիս գանգաւանները մտիկ ընելով : Եւ ասիկա՝ առանց դադարի , ցորենի , գինիի , ամէն ժամ , ասուղենալով ուղեղս , խեղճ ուղեղս ուր շնացատուած գեղեցկութիւններ տեսնուց կը տարուին : Ա'լ ապատալուելու յոյսը չունիմ : Զգացումներս իրարու կը խառնուին , ու մի-

նակ ու տիրական՝ ինծի կը մնայ վախիս դիտակցութիւնը : Եւ որ մէկէ մը չեմ վախնար, եւ որ ամենուն առջեւ կրնամ ծալել անտարբեր ու արհամարհոտ, կը վախնամ ինքն իրմէս : »

Ինչ՞ դճ չարատանջ հոգի : Անխմաստ ու մանկական վախ մը սպառեց զինքը, ու կորսնցել տուաւ իրեն ազնուական յուզումի ու մտածումի բոլոր այն նուրբ ու հեշտալի քերթուածները որով իր հոգին լեցուած էր, եւ որոնց իրականացումին համար սակայն պէտք եղած խաղաղութիւնը երբեք չունեցաւ : Եւ յետոյ՝ իրաւ անխմաստ, մանկակա՞ն էր այդ վախը, բոլոր կորնչելի բաներուն ընկճող ըմբռնումին, դատապարտուածի, այդ վախը, երբ շատ անգամ մենաւոր սենեակին մէջ՝ երկու ձեռքերովը գլուխը բռնած էր անձայն սարսափով մը, կամ դուրս՝ փողոց՝ վազած էր, մինակ, մինակ՝ շննալու համար, ուրիշ մը հետ ըլլալու համար, — մինակ շննալու համար Անոր հետ, իր Թշնամիին հետ որ իր մէջը պահուած էր : Հիմա, հոգին մութ ու մայրական ծոցին մէջ, ալ զազրած են իր վախերն եւ իր խռովները :

Եւ ես, միւս-մինակ իմ մորմոքներուս հետ, ինքզինքս կուտամ դանդակներուն որ սեւ երկնքին մէջ անհունօրէն գեռ կուլան, կուլան մարդերուն տրտու՜մ ճակատագիրը :

ԶԱՐԵՆԶ ՎԱՐՍՍԱՄԵԱՆ



ԵՐԳԵՐ

— 0 —

Ա

Ո՛վ մայր երկիր, մի փչ կանգ առ ու լրսի՛ր Զաւակներդ հեկեկանքն ու արտասուք .
Նոխս մերկ են, անօրի են ու ծաւալ ,
Թաւաղում ես միկն դու ուղից անըստոյգ :

Ո՛ր ես ջանում քո զաւակները յոգնած,
Արագ սրացով շեղեմքի՛ր ձեռքերով .
Ո՛ր ես դիմում, ուղից գրկող հրուսկայծ
Աշխարհների մէջ անոյցս լուռ սողալով :

Ա՛յդ դեպի քաղաք այն աստիճաններն հեռաւոր,
Որոնց մասին երագները ցանուցիւր
Պատկեր են քո զաւակներին իրենում խոր,
Ո՛վ մայր երկիր, դեպ այն կողմեր սրացիւր :

Բ

Տես փոքորիկը երգում է կրկին
Տանքանի երգը խորին գիշերով .
Աշիբը ծովում, շանթը անպետել
Անազանքի սայլա են նորս երգին :

Իմ սիրտը խռոված երգում է մեկեղ ,
Նա էլ մի ծո՛ւղ է, ծո՛ւղ ցանքանիների ,
Փոքորիկից, շանթից, աշիբից անեղ՝
Հրեկում են նորս շեշտերն ան երկի :

Գ

Ների՛ր, Աստուած, չեմ հաւատում երկրեփին .
Այդ հաւասք ծաղր է դարձել ինձ հաւատ .
Չեմ հաւատում քե կայ մի կեանք երկնային ,
Որ անեմսն է մարդկութիւնը եւ արդար :

Թեեւ մայրս ինձ սովեցրեց ֆեզ աղօթել ,
Սակայն կեանքում աղ եւ շուտով մոռացայ .
Անեմայն լուս միայն իմ մեջ գրգռեցով՝
Ընկրգնական ճանապարհից հեռացայ ...

Էլ չե՛մ իւրեղում եւ ոչ մի բան երկրեփից .
Մահեանից յես, եւ ոչինչ չեմ ըստաւում .
Չե՛մ աստափում կեանքի փառաց պայմարից .
Իմ իդալս անցին գեմսս է աղ կրունում :

Եւ ես գիտեմ զոմոռի անվախ, անթրտունք՝
Թըշուտ մարդու դասի հաւատ կրունեղով .
Դիտե՛մ դիմեղ դեպ Դողդոքս անկրունեց,
Մահուանըս փարձ անեմսնի կեանք չյուսալով :

Լինե՛ր անգամ աստիճաններն մահից յես,
Չե՛ի՛ ցանկալ ապրիլ անկերը ու չըզգայ ...
Կեանքը քաղաք է, երբ ունի մահն եւ իր հետ ,
Երբ կայ կրոնի, սիրեղ-սիրունեց, չալ յուսաց :

ԱՐԱՄ ԶԱՐԳ

Լայպցիգ

